

Swing Kids

Swing Kids är en berättelse om tre jazzintresserade grabbar i 17-årsåldern som konfronteras med nazismen i det sena 1930-talets Tyskland. När de dras in i den framväxande ungdomsrörelsen Hitlerjugend sätts deras vänskap på prov och de tvingas till en rad personliga och moraliska ställningstaganden.

**Rekommenderad från:
åk 7**

En filmhandledning av
Klas Viklund

Swing Kids är en medryckande film som berör sin publik på ett känslomässigt sätt. En diskussion kring *Swing Kids* tar lämpligen sin utgångspunkt i ett försök att gemensamt formulera denna känsla: Vilka var filmens starkaste ögonblick? Vad var spännande, dramatiskt och skrämmande?

Filmen aktualiserar frågor kring behovet av mod och civilkurage för att stå upp och protestera mot orättvisor, förföljelser och intolerans. *Swing Kids* konfronterar åskådaren med frågan: Hur skulle jag själv ha handlat? Skulle jag haft mod att ställa mig utanför den nazistiska organisationen om jag levde i 1930-talets Tyskland?

Filmens handling

Filmen *Swing Kids* inleds med en textskylt: "I slutet av 1930-talet växte en ny rörelse fram bland Hamburgs unga. Dess anhängare vägrade gå med i den nazistiska ungdomsrörelsen, den så kallade H.J. – Hitler-Jugend. De var långhåriga och älskade amerikanska filmer, brittiskt mode och swingmusik. De kallade sig 'Swing Kids'."

Året är 1939. Peter, Thomas och Arvid är tre 17-åriga grabbar i nazitidens Hamburg. De är hängivna jazzdiggare och ser med visst förakt på sina jämnåriga som klätt sig i uniform och gått in i Hitler-Jugend. Trots att myndigheterna försöker förbjuda jazzmusiken fortsätter

Peter, Thomas och Arvid att samla grammfonskivor och att gå på hemliga jazzklubbar.

En dag blir Peter vittne till hur en nazist beslagtar en radio från en judisk familj. Nazisten ger bort radion till en kvinna som förestår en brödbutik i ett försök att inleda ett förhållande med henne.

Peter och Thomas beslutar sig för att stjäla radion och ge den till Arvid. Stölden misslyckas och Peter grips av polisen. Han undgår straff under förutsättning att han går med i Hitler-Jugend. Thomas, som varit delaktig i stölden men undgått upptäckt, beslutar sig för att göra Peter sällskap i den nazistiska rörelsen. "Inget ska få skilja oss åt!", säger Thomas, övertygad om att det går att vara Hitler-Jugend på dagen och swing kid på natten.

Peters och Thomas olika bakgrund ger dem skilda förutsättningar att förhålla sig kritiska till den nazistiska rörelsens verksamhet och idéer. Peter lever ensam med sin mor, farmor och lillebror Willie sedan fadern för sex år sedan avled efter en fyra månader lång vistelse i nazisternas arbetsläger. Peter känner sig sviken av sin far som lämnade familjen genom att offra sitt liv för något som Peter inte kan förstå.

Peters far var verksam som violinist och greps efter att ha protesterat mot förföljelserna av några judiska musiker. Faderns ställningstagande har drabbat familjen hårt. Gestapo har hållit familjen under särskild uppsikt. Peters mor försörjer sig och sina barn genom att arbeta på fabrik och är noga med att vara kvarterets nazistiska ordningsman till lags.

Thomas kommer från en överklassfamilj. Fadern är en nyckfull person som hunsar och förödmjucar sin son. Thomas vill bli respekterad bland sina swingkompisar men hamnar ofta i konfrontation med den bittra och lytte Arvid som ofta uppträder som besserwisser. Thomas tar efterhand intryck av gemenskapen i Hitler-Jugend, där han upplever att han blir tagen på allvar. Även om Thomas från början inte är övertygad nazist växer hans lojalitet med Hitler-Jugend och konflikten mellan de tre vännerna trappas upp.

Arvid är musiker. Under en spelning på en jazzklubb vägrar han att på beställning av några nazistiska piloter framföra en fosterländsk sång. Thomas, som inte kan förstå Arvids protest, kastar ur sig hotelser mot Arvid vilket bidrar till att Arvid senare begår självmord. Peter ifrågasätter Thomas värderingar men Thomas slår ifrån sig och hotar med att ange Peter för myndigheterna.

Som en del av sina uppgifter i Hitler-Jugend får Peter leverera paket till judiska familjer. Då Peter öppnar ett av paketen upptäcker han att det innehåller aska från en avrättad och kremerad person. Skräckslagen över att ha blivit del av en organisation vars ondska han inte kan överblicka tar Peter sin tillflykt till Frau Linge, som arbetar för motståndsrörelsen och som varit en vän till Peters far. Frau Linge kan inte hjälpa Peter, men hon ger honom ett brev där fadern förklarar vikten av att ta ställning mot nazismen.

Peter klär upp sig och ger sig av till en jazzklubb där han dansar vilt och demonstrativt tills Gestapo och en grupp ungdomar ur Hitler-Jugend kommer för att stoppa tillställningen. Bland Hitler-Jugend finns Thomas och ett vilt slagsmål utbryter mellan dem. "Du är ingen mördare. Du är inte en av dem", säger Peter till Thomas sedan vreden lagt sig. Peter arresteras och förs bort på en fängstransport, skrikande: "Swing heil!" Hans slagord tas upp av Thomas – och av Peters lillebror Willie som plötsligt dyker upp. Willie plockar upp ett paraply som Peter tappat och skriker med allt större kraft: "Swing heil! Swing heil!".

Filmen avslutas med en textskylt: "Hundratals swingungdomar skickades till arbetsläger. Tusentals andra sändes ut i kriget och blev dödade. Men rörelsen växte och nya swingungdomar fick uppleva nazismens fall."

Den historiska bakgrunden

Filmen *Swing Kids* utspelar sig under några intensiva veckor i februari och mars 1939. Det är ett kritiskt år. Det är fortfarande ett halvår kvar innan Tyskland angriper Polen den 1 september 1939 och andra världskriget

bryter ut. I *Swing Kids* anas förspelet till kriget. Året innan, den 12 mars 1938, tågade tyska trupper in i Österrike, som därmed blev en del av Tyskland.

I filmen *Swing Kids* omnämns hur Tyskland den 15 mars 1939 ockuperar dåvarande Tjeckoslovakien. Händelsen skildras i en scen där människor samlas framför skyltfönstret till en radioaffär för att höra en nyhetssändning. En radoröst meddelar att Tyskland genom denna ockupation säkerställt de tysktalande delarna av Tjeckoslovakien, det så kallade Sudetlandet, under tysk överhöghet. Under denna scen visas dokumentära filmbilder av Adolf Hitler och militärer.

Swing Kids gör inte anspråk på att i alla detaljer vara en historiskt korrekt beskrivning och det finns inslag i filmen som gör berättelsen svar att placera i tid. Mitt i vintern reser ungdomarna i Hitler-Jugend iväg på ett slags sommarläger där de genomför utomhusaktiviteter klädda i kortbyxor. Den dokumentärfilm om judar som visas på ett möte hos Hitler-Jugend består av bilder ur den nazistiska propagandafilmen *Der ewige Jude*, men den filmen hade premiär först den 28 november 1940.

Tanken på en total förintelse av Europas judar har i början av 1939 ännu inte formulerats. De paket med aska från kremerade personer som delas ut till judiska familjer bör ses som en symbol för de utrensningar som dock inletts. Förintelselägren upprättas först efter den så kallade Wannsee-konferensen den 20 januari 1942 då en plan för en slutgiltig lösning av judefrågan upprättas.

Swing Kids beskriver framför allt uppbyggnaden av den nazistiska organisationen och de krav som ställs på medborgarna. Den nazistiska ungdomsorganisationen Hitler-Jugend bildades 1926 i syfte att rekrytera och fostra med nazismen totalt lojala medborgare. Föräldrainsflytandet skulle vara minimalt. Vid sidan av Hitler-Jugend fanns en särskild ungdomsorganisation för flickor, kallad Bund deutscher Mädel.

Förutom Hitler-Jugend spelar Gestapo en framträdande roll i *Swing Kids*. Gestapo var den tyska statens hemliga polis som opererade utan insyn och vid behov även överordnades den ordinarie polisen. Gestapo hade som uppgift att gripa politiska meningsmotståndare vilka

placerades i koncentrationsläger – eller avrättades direkt. Upplysningar erhöles framför allt genom angivelser. Sanningshalten i angivelserna användes som ett viktigt kontaktnät för att förse Gestapo med information.

Efter det nazistiska maktövertagandet den 30 januari 1933, som innebar att Adolf Hitler blev Tysklands rikskansler, togs flera beslut som inskränkte de tyska medborgarnas frihet. En anlagd brand i riksdagshuset i Berlin den 27 februari 1933 fick en viktig betydelse när det gällde att legitimera ytterligare restriktioner på olika områden eftersom man kunde hävda att åtgärderna genomdrevs för att skydda rikets säkerhet.

Den 10 maj 1933 anordnades bokbål i flera av Tysklands största universitetsstäder där man brände litteratur som nazisterna fann olämplig. De till synes spontant uppkomna bokbälarna var i själva verket planerade och organiserade av den nyttillträdde propagandaministern Josef Goebbels som vid denna tidpunkt systematiskt började sända ut listor till biblioteken över ”oönskad” litteratur. Liknande saneringsåtgärder drabbade också musiken och konsten.

Musik av judiska tonsättare förbjöds i Tyskland redan 1933. Från och med 1938 utestängdes alla judar från landets konsertlokaler, teatrar, biografier och utställningar. Kampfbund für deutsche Kultur, som bildades redan 1929, var under 1930-talet en drivande kraft bakom utrensningarna av judiska musiker och artister som var verksamma i landet. Förbundets arbete öppnade karriärmöjligheter för tyska musiker som tidigare gått arbetslösa.

Rasistiska argument för att bekämpa jazzmusiken hade förekommit redan på 1920-talet. I likhet med judarna betraktades de svarta som undermänniskor och jazzen därmed som ett uttryck för en lägre stående kultur. Nazisterna menade att den jazzinfluerade underhållningsmusiken vädjade till primitiva känslor och drifter. Danslokaler där jazzmusik framfördes betraktades som centrum för sedlighetens förfall.

År 1935 förbjöds jazzmusiken i tysk radio. Nazisterna försökte också bekämpa utgivning och spridning av jazzmusik på grammofonskiva. Vissa grammofonbolag försökte kringgå restriktionerna för jazzmusiken genom att istället utnyttja

beteckningen ”swing”.

Grammofonbolagen gjorde också försök att ge utländska artister och musiktitlar tyska namn för att på så sätt göra dem ideologiskt korrekta. 1938 skärptes utgivningsreglerna för musik.

Viss oklarhet om vilken musik som var ”tillåten” bestod under hela nazitiden. Det var framför allt när jazzmusiken allt för tydligt blev bärare av en alternativ livsstil som regimen gjorde kraftfulla ingripanden. Det skedde mot slutet av 1930-talet när ungdomar började dra sig undan det organiserade livet i skola och i Hitler-Jugend för att lyssna på jazz och swing via grammofonskivor, utländska radiostationer och underjordiska jazzklubbar. När jazzen på detta sätt riskerade att bli ett ideologiskt alternativ till nazismen inledde myndigheterna systematiska räsior mot jazzklubbar och danslokaler. Det är vid denna period i Tysklands historia som filmen *Swing Kids* utspelar sig.

Huvudpersonerna och grundkonflikten

I de första scenerna i en film sker en överenskommelse med publiken om vad filmen ska handla om, vilka huvudpersonerna är och vilken relation de har till varandra.

Swing Kids börjar med att vi befinner oss i en danslokal med ett hundratal dansande ungdomar. På väg hem från danstillställningen springer Peter, Thomas och Arvid i kapp till en bro där de blir vittne till hur Gestapo beskjuter en jagad man. De två scenerna slår an filmens grundackord: Friheten, glädjen och utlevelsen i den varma och färgsprakande danssalongen ställs mot de hotfullt svartblå utomhusbilderna där nazisterna tagit upp jakten på avvikare och oliktänkande.

★ Diskutera hur första scenen med Peter, Thomas och Arvid i ett koncentrat presenterar deras karaktärer och motsättningen mellan dem. Hur etableras rivaliteten mellan Peter och Thomas? Vilket förhållande har de till Arvid? Vad betyder sången som Peter sjunger: ”När jag var grabb, så där drygt tre, sa pappa: ’Dig vill jag tala med.’ Han sa: ’Allting kan förändra sig. Men en sak ska jag säga dig: Vad du än gör, det är sättet som räknas. Styrkan sitter där.’”

★ Fundera över vilken roll Thomas, Peters och Arvids hemförhållanden och familjer spelar för deras ställ-

ningstaganden för och emot nazismen. Varken Peter eller Thomas föräldrar är förtjusta i naziregimen. Ändå reagerar de så olika. Varför? Arvids familjebakgrund redovisas inte. Vilka slutsatser kan man ändå dra av den sårbarhet han visar när kamraterna sviker? Varifrån kommer Arvids principfasthet?

★ Den inledande textskylten vill visa att *Swing Kids* bygger på verkliga händelser. Är det en viktig upplysning? Filmen innehåller även svartvita avsnitt med så kallade dokumentära bilder. Var går gränsen mellan "verklighet" och "fiktion" på film? I *Swing Kids* förekommer en scen där Hitler-Jugend ser en propagandafilm om judarna. Bilderna visar rättor i en kloak samtidigt som en speaker-röst säger: "Akta er! Liket en farsot väntar judarna på att få angripa vårt åter blommande land." Vad är det för associativt laddad berättarteknik? Ge exempel på liknande typer av bildberättande i andra filmer än i renodlade propagandafilmer, till exempel i beskrivningen av filmskurkar. På vilket sätt har man i *Swing Kids* lyckats nyansera de annars ofta schablonartade porträtten av nazister?

Filmen *Swing Kids* berättar om några människor i en nazistisk organisation utifrån ett perspektiv där vi ges möjlighet att förstå deras bevekelsegrunder. Filmen är iscensatt utifrån en stor kunskap om hur man dramatiskt bygger upp en historia för att få publiken engagerad i berättelsen och i de olika huvudpersonernas ställningstaganden.

För att vi som publik ska kunna identifiera oss med personerna i en film behövs ofta en karaktär som kan hjälpa oss till rätta i historien. I *Swing Kids* är det Peters lillebror Wille som står på samma nivå som vi. Han ställer relevanta frågor om det förflutna, "Var pappa kommunist?", och han är också den som i slutscenen tar upp Peters paraply, som vore det en stafettpinne, för att föra kampen vidare och fullborda den förändring som vi i publiken förmodas vilja se.

★ Slutar *Swing Kids* på ett tillfredsställande sätt? Diskutera hur ett annat slut skulle kunnat se ut. Varför valde man det här slutet?

Behovet av tillhörighet

Gemensamt för flera av huvudpersonerna i *Swing Kids* är att de saknar

en trygg, fast punkt i tillvaron – en förstående far. Major Knopp, en Gestapoofficer som uppvaktar Peters mor, berättar hur den nazistiska rörelsen gav mening åt hans liv sedan han förlorat sin far i första världskriget:

Du kanske har svårt att tro det, Peter. Men jag var mycket lik dig. Det är svårt att mista sin far i unga år. Min far dog när jag var nio. I kriget. Jag förstod ingenting. Jag anklagade alla, inklusive mig själv. Jag hoppade av skolan, flyttade hemifrån. Jag drev omkring, bytte jobb. Så en dag hörde jag en man hålla tal i München. Talet berörde mig starkt. Han tyckte förstå min känsla av hjälplöshet och min längtan. Jag förstod att jag inte var ensam. Jag hade inte kunnat rädda min far. Men jag kunde hjälpa till att rädda något större: Fäderneslandet.

Det major Knopps personliga vittnesbörd ger uttryck för brukar ibland användas som förklaring till varför Hitler och hans parti fick så stort genomslag i 1930-talets Tyskland. Landet var förödmjukat av nederlaget i första världskriget. Tysklands skulder från kriget och segrarmakternas stora krigsskadestånd bidrog till att i början av 1920-talet driva fram en inflation av tidigare okänd omfattning. Läget stabiliserades men Tyskland drabbades hårt av den ekonomiska världskrisen i samband med depressionen 1929-30. Småspararna inom medelklassen var ruinerade. Tyskland saknade en demokratisk tradition och folket längtade efter en stark ledare som kunde ge dem något att leva och arbeta för.

★ Är major Knopps vittnesbörd en rimlig förklaring till nazisternas framgång? Vad hoppades det tyska folket på? Diskutera vilka faktorer som idag banar väg för vår tids extremistpartier. Hur tolerant kan ett demokratiskt samhälle vara mot grupper som baserar sin ideologi på rasistiska idéer?

På olika nivåer berättar *Swing Kids* om ett allmänmänniskt behov av tillhörighet och gemenskap. För de unga huvudpersonerna handlar det om att bli respekterad som individ och samtidigt få vara delaktig av ett sammanhang. I filmen ställs gemenskapen hos de till synes fria och självständiga swingungdomarna, mot det taktfasta marscherandet och den

scoutmässiga drillningen i den auktoritära rörelsen Hitler-Jugend.

Relationen mellan swingmusiken och Hitler-Jugend problematiseras av att swingungdomarna på sitt sätt också uppträder konformt med sina väl tilltagna överrockar, bredbrättade hattar, paraplyer, långa hår och gemensamma dansstil. De uttrycker sig själva och sin grupptillhörighet genom en ungdomskultur som bygger på en gemensam konsumtion av amerikansk populärmusik där de samlar skivor med artister som Benny Goodman, Count Basie och Duke Ellington.

Filmen illustrerar hur även masskulturen suger upp och exploaterar samma mänskliga behov av tillhörighet som Hitler-Jugend utnyttjar för att skapa gemenskap och grupptillhörighet.

★ Diskutera hur swingungdomarna och Hitler-Jugend med olika kännetecken, signaler och värderingar definierar sig själva gentemot andra grupper. Också den judiske pojken som Thomas försvarar i tron att han är en swing kid har sin speciella stil och särskilda grupptillhörighet. Hade Thomas hjälpt honom om han från början vetat att pojken var jude?

★ Fundera över hur gester av uppmuntran och uppskattning påverkar känslan av tillhörighet. Thomas boxas mot Emil för att hämnas misshandeln av Arvid, men får bara spydiga kommentarer till tack. När Thomas senare kommer med i Hitler-Jugend går Emil fram till Thomas i skolkorridoren för att skaka hand: "Jag har fortfarande något att lära om boxning. Själsstyrka är nog så viktigt som teknik", säger Emil. Deras handslag sker i en övertoning där två bilder kopieras i varandra. Effekten ger en svindlande känsla som kan sägas spegla Thomas upplevelse då hans värdighet upprättas. Därefter följer bilder av Hitler-Jugend på lägervistelse med kamratskap och medaljutdelning. Vilken effekt har denna typ av gemenskap och utmärkelser? Vilken roll spelar den motorcykel som Thomas tilldelas av Hitler-Jugend för hans syn på sig själv och den organisation han tillhör?

Att protestera mot orättfärdigheter

Swing Kids utspelar sig visserligen i en historisk miljö, men fångar ändå upp de strömningar av främlingsfi-

entlighet och intolerans som finns i vår egen tid. I filmen *Swing Kids* är det dock inte rasismen eller främlingsfientligheten som står i centrum. Istället handlar det om den personliga moralen, hur man agerar då man som individ hamnar i ett sammanhang där man tvingas ta ställning till någonting som man upplever som orättfärdigt. Filmen visar att man får betala ett högt pris om man väljer att säga nej och ställa sig vid sidan av en destruktiv massrörelse. Må det sedan handla om Hitler-Jugend, rasism eller mobbing.

Det är värt att notera att ungdomarnas oppositionslust i *Swing Kids* inte organiseras inom ramen för en politisk kamp, utan i form av en ohejdad utlevelse i en amerikansk masskultur. Samtidigt är det naturligt att ungdomskulturen främst bärs fram av musiken i samspel med modet. Ungdomarna är ju inte någon politiskt inflytelserik grupp, utan väcker uppseende då de uttrycker sig själva och sina värderingar genom sitt sätt att vara. Jämför med 1960-talets mods, 1970-talets hippies, 1980-talets punkare och 1990-talets hip-hopare.

★ Diskutera hur känslan av politisk vanmakt tar sig uttryck inom olika ungdomsgrupper. Vilken roll spelar musiken, modet och populärkulturen när unga människor vill uttrycka hur de ser på sig själva och livet?

Den som i *Swing Kids* tydligast formulerar ett aktivt, politiskt ställningstagande mot nazismen är Arvid då han i sin monolog på jazzklubben förklarar varför han inte vill spela en fosterländsk sång på beställning av de nazistiska piloterna:

Det finns inga tyska sånger längre, bara nazistsånger. Vill ni höra en fosterländsk sång? Spela själv. Ser ni inte vad som händer? Vågar ni inte titta? Vi mördar österrikare. Tjeckerna och polackerna står i tur. För att inte tala om zigenare och judar! Tror ni att ni är oskyldiga bara för att ni inte mördar själva? Jag är dödstrött på att vara delaktig i det! Och nu vill ni höra en sång. För att höja moralen. Men jag tänker inte spela. Jag gör det inte.

Också i det brev från Peters far som Frau Linge läser upp betonas vikten av att öppet protestera mot orättfärdigheter:

Vi är alla ansvariga för vad som händer i landet. Om vi inte protesterar högljutt mot behandlingen av

våra medmänniskor bidrar vi till deras undergång. Det räcker inte med att protestera hemma, det gör många tyskar. Där utanför hörs bara Hitlers hatfyllda röst och löften om ära. Varje dag ser jag på min son, min Peter, och han har vuxit ännu lite mer. Han börjar redan bli man, och vilken nyfiken het! Han ställer oavbrutet frågor. Han frågar om och om igen tills han förstått svaret helt. Att se hans lilla ansikte så starkt och förväntansfullt, se hur han börjar bli vaken för omvärlden, det håller mig uppe. Det är när jag tänker på honom som jag vet att jag måste göra detta.

Att protestera genom att öppet trotsa makten i olika typer av aktioner brukar kallas för civil olydnad. Efter demokratins genombrott i västerlandet kring sekelskiftet har denna motståndsföring närmast varit bortglömd, men dök upp igen under 1970- och 1980-talen då människor vägrade värnplikt och protesterade mot kärnvapenkappning och miljöbrott.

En av de första som formulerade sig i ämnet var den nordamerikanske författaren Henry David Thoreau som 1849 publicerade traktaten *Om civilt motstånd*. I protest mot slaveriet, förtrycket av indianerna och Förenta Staternas angrepp på Mexico vägrade han betala krigsskatt. Han ville att samhället skulle ingripa mot honom. För honom var straffet minst lika viktigt som lagbrottet. Hans aktion riktade sig inte främst till makthavarna, utan till de laglydiga medborgarna.

Thoreau ansåg att det var den tysta massan, som tiger och samtycker, som bar den största skulden. Det är folkets passivitet som tillåter makthavarna att förverkliga onda handlingar, menade Thoreau. Genom att själva konsekvenserna av olydnaden ville han utmana andra att bryta mot lagar och orättvisa beslut. Thoreau ville visa att ett av de största hindren för rättvisa, rädslan för personliga konsekvenser, går att övervinna.

★ Diskutera om Peters beslut att dansa tills han grips av Gestapo blir begripligt ur det här perspektivet. Vilket inflytande utövar arresteringen av Peter på hans kamrat Thomas och hans lillebror Willie?

★ Fundera över om det finns andra och mer subtila sätt att protestera. Peters uppträdande under middagen med Major Knopp kan sägas vara ett exempel på hur man genom att vara

laglydig "in absurdum" kan göra olika typer av värderingar och missförhållanden tydliga. Jämför med hur soldat Svejck i Jaroslav Haseks roman *Den tappre soldaten* protesterar genom att spela dum; genom att lyda order och följa reglementet ordagrant blir det omöjligt för honom att utföra uppdragen.

★ I vilka situationer kan det idag vara viktigt att bryta mot lagar och auktoriteter? Fundera över de motiv människor har för att gömma flyktingar, angripa vapenindustrin eller protestera mot olika typer av miljöfarlig industriproduktion. Finns det andra mer vardagsnära situationer där det är viktigt att inte följa med den tysta massan, utan våga protestera och säga ifrån?

Mer att läsa

För den som vill veta mer om nazismen som ideologi och massrörelse rekommenderas Harald Ofstads bok *Vårt förakt för svaghet: Nazismens normer och värderingar – och våra egna* (Prisma, 1972).

Ingemar Karlsson och Arne Ruth berättar i sin bok *Samhället som teater: Estetik och politik i Tredje riket* (Liber Förlag, 1983) om nazismens skönhetskult och suggestionskraft. I boken redogörs även för nazisternas utrensningar av konst och musik som anses olämplig.

Användbara tankar om moralfrågor och civil olydnad finns i ett flertal böcker: *Den nödvändiga olydnaden* av Maria Modig (Natur och Kultur, 1987), *Vi kan ändra världen* av Harald Ofstad (Prisma, 1987) och *Handbok i civil olydnad* av Per Hergren (Bonniers, 1990). Henry David Thoreaus traktat *Om civilt motstånd* finns utgiven på svenska (Arkturus, 1977).

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Regi: Thomas Carter

Produktion: Hollywood Pictures i samarbete med Touchwood Pacific Partners I, USA 1993

Producent: Mark Gordon, John Bard Manulis

Verkställande producent: Frank Marshall, Christopher Meledandri

Manus: Jonathan Marc Feldman

Foto: Jerzy Zielinski

Scenografi: Allan Cameron

Kostym: Jenny Beaven

Klippning: Michael R. Miller
Ljud: Ivan Sharrock
Koreografi: Otis Sallid
Originalmusik: James Horner

I rollerna

Peter Muller – Robert Sean Leonard
Thomas Berger – Christian Bale
Arvid – Frank Whaley
Frau Muller, Peters mor – Barbara Hershey
Willie Muller, Peters bror – David Tom
Mama Klara, Peters farmor – Mary Fogart
Evey, Peters flickvän – Tushka Bergen
Major Knopp – Kenneth Branagh
Frau Linge – Julia Stemberger
Otto – Jayce Bartok
Emil Lütz – Noah Wyle
Herr Schumler, bokhandlare – Johan Leysen
Herr Hinz – Douglas Roberts
Helga, Arvids flickvän – Jessica Stevenson
Dr. Dietrich Berger, Thomas far – John Streitburger
Frau Berger, Thomas mor – Ciaran Madden

Tekniska uppgifter

Speltid: 114 minuter
Format: Vidfilm (1:1,85)
Ljudsystem: Dolby A Stereo
Censur: Tillåten från 15 år
Översättning: Katinka Evers
Svensk premiär: 19 april 1993

Distribution

Svenska Filminstitutet
Box 27126
102 52 Stockholm
Telefon: 08-665 11 00
Telefax: 08-661 18 20